

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2022. gada 25. janvārī

Satversmes tiesa šādā sastāvā: rīcības sēdes priekšsēdētāja Sanita Osipova, tiesneši Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs un Anita Rodiņa,

izskatījusi Satversmes tiesā saņemto pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 258/2021), kuru iesniegusi [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Darba likuma 110. panta pirmās daļas pirmo teikumu un otrās daļas pirmo teikumu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam, kā arī spēkā neesošu no 2021. gada 7. jūnija.

2. Darba likuma 110. panta pirmā daļa noteic, ka darba devējam aizliegts uzteikt darba līgumu darbiniekam – arodbiedrības biedram – bez attiecīgās arodbiedrības iepriekšējas piekrišanas, ja darbinieks ir arodbiedrības biedrs vairāk nekā sešus mēnešus, izņemot gadījumus, kas noteikti šā likuma 47. panta pirmajā daļā un 101. panta pirmās daļas 4., 8. un 10. punktā. Ja darba līgumu paredzēts uzteikt šā likuma 101. panta pirmās daļas 7. un 11. punktā minētajā gadījumā, darba devējs iepriekš informē arodbiedrību un konsultējas ar to.

Saskaņā ar Darba likuma 110. panta otro daļu darbinieku arodbiedrībai ir pienākums laikus, bet ne vēlāk kā septiņu darbdienu laikā pēc darba devēja pieprasījuma saņemšanas informēt darba devēju par savu lēmumu. Ja darbinieku arodbiedrība septiņu darbdienu laikā neinformē darba devēju par savu lēmumu, uzskatāms, ka darbinieku arodbiedrība piekrīt darba devēja uzteikumam.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. –19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punkts noteic, ka Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā juridiski pamatot, ka ir aizskartas pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteiktās pamattiesības.

6.1. No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējas valde [datums] pieņēma lēmumu likvidēt uzņēmumā finanšu vadītāja amatu un, pamatojoties uz Darba likuma 101. panta pirmās daļas 9. punktu, uzteikt darba līgumu darbiniekam, kas ieņem attiecīgo amatu. Ņemot vērā, ka darbinieks ir arodbiedrības biedrs, Pieteikuma iesniedzēja lūdza darbinieku arodbiedrības piekrišanu

darba līguma uzteikumam. Darbinieku arodbiedrība [datums] vēstulē informējusi Pieteikuma iesniedzēju, ka tā nedod piekrišanu darba līguma uzteikumam konkrētajam darbiniekam.

Pieteikumā norādīts, ka Darba likuma 110. panta pirmās daļas pirmais teikums situācijā, kad darba devēja uzteikums pamatots ar Darba likuma 101. panta pirmās daļas 9. punktu, paredz vispārēju aizliegumu bez darbinieku arodbiedrības piekrišanas uzteikt darba līgumu darbiniekam, kurš ir tās biedrs. Tādēļ Pieteikuma iesniedzējai esot liegts patstāvīgi lemt par neatliekamu saimnieciska un organizatoriska rakstura pasākumu veikšanu uzņēmumā, tostarp tajā nodarbināto darbinieku skaitu. Darbinieku arodbiedrības izteikto iebildumu dēļ Pieteikuma iesniedzēja līdz brīdim, kad strīdu par darba devēja uzteikumu izšķirs tiesa, esot spiesta nodarbināt darbinieku, izmaksājot viņam darba samaksu. Tādējādi ar Darba likuma 110. panta pirmās daļas pirmo teikumu esot aizskartas Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 105. panta pirmajā un trešajā teikumā ietvertās tiesības uz īpašumu, kā arī pārkāpts samērīguma un tiesiskās paļāvības princips, kas ietilpst Satversmes 1. panta tvērumā.

Līdz ar to pieteikums par Darba likuma 110. panta pirmās daļas pirmā teikuma (turpmāk – apstrīdētā norma) atbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

6.2. Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka tās tiesību uz īpašumu aizskārumu rada arī Darba likuma 110. panta otrās daļas pirmais teikums.

Satversmes tiesas judikatūrā ir atzīts: personai jāsniedz ticams pamatojums tam, ka tiesību normas izraisītās nelabvēlīgās sekas rada viņai pamattiesību aizskārumu (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 22.1. punktu*). Personas pamattiesību aizskārumus ir konstatējams, ja tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*). Proti, jāpastāv tiešai saiknei starp personas pamattiesību aizskārumu un pieteikumā apstrīdēto normu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12. punktu*).

Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, tās tiesības uz īpašumu ir aizskartas, jo tai ir liegtas tiesības veikt komercdarbību, patstāvīgi pieņemot lēmumu par uzņēmumā nodarbināto darbinieku skaitu. Tomēr pieteikumā nav pamatots, ka tieši Darba likuma 110. panta otrās daļas pirmais teikums, kas regulē vienīgi termiņu, kādā arodbiedrībai jāinformē darba devējs par savu lēmumu, pats par sevi skartu Pieteikuma iesniedzējas mantiskās intereses un tādējādi radītu tai tiesību uz īpašumu aizskārumu. Tādējādi no

pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem nav gūstams apstiprinājums, ka starp Pieteikuma iesniedzējas tiesību uz īpašumu iespējamo aizskārumu un Darba likuma 110. panta otrās daļas pirmo teikumu pastāvētu tieša saikne.

Pieteikumā arī apgalvots, ka likumdevējs neesot noteicis kritērijus, pēc kuriem vadoties, arodbiedrībai jāpieņem lēmums par to, vai tā piekrīt darba devēja uzteikumam. Konkrētajā gadījumā arī darbinieku arodbiedrības atbilde esot pamatota ar tādiem apstākļiem, kas nemaz neattiecas uz uzteikuma pamatu – Darba likuma 101. panta pirmās daļas 9. punktu. Tomēr šādi apsvērumi nevar būt par pamatu lietas ierosināšanai Satversmes tiesā, jo Satversmes tiesa nepārvērtē tiesību normu piemērošanas jautājumus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 17. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-01-01 11. punktu*).

Līdz ar to pieteikums par Darba likuma 110. panta otrās daļas pirmā teikuma atbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

No pieteikuma secināms, ka Pieteikuma iesniedzējai nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, jo tai tiesību normās nav paredzētas tiesības apstrīdēt apstrīdētajā normā noteikto liegumu darbinieku skaita samazināšanas gadījumā uzteikt darba līgumu darbiniekam – arodbiedrības biedram – bez attiecīgās arodbiedrības iepriekšējas piekrišanas, ja darbinieks ir arodbiedrības biedrs vairāk nekā sešus mēnešus.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrais teikums nosaka: „Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no [datums], kad darbinieku arodbiedrība informēja Pieteikuma iesniedzēju par savu lēmumu nedot piekrišanu darba līguma uzteikumam tās biedram. Pieteikums iesniegts pasta komersantam „Latvijas Pasts” 2021. gada 30. novembrī (pasta zīmogs). Tādējādi minētais termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta sestajai daļai tiesa var atteikties ierosināt lietu arī tad, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

8.1. Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 1. panta tvērumā ietilpstošajam samērīguma principam un tiesiskās paļāvības principam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka samērīguma principa izvērtēšana ir vērsta uz tādām normām, kurās ietverti tiesību ierobežojumi. Samērīguma pārbaudei tiek pakļauts konkrēto tiesību ierobežojums (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 11. punktu*). Tādējādi pamattiesību ierobežojuma atbilstības samērīguma principam izvērtējums nav izdalāms atsevišķi un ir vērtējams, pārbaudot pieteikumā ietverto juridisko pamatojumu par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

Satversmes tiesa ir arī atzinusi, ka viens no vispārējiem tiesību principiem, kas atvasināts no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas un ietilpst Satversmes 1. panta tvērumā, ir tiesiskās paļāvības princips (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 16.2. punktu*). Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma atbilstību šim principam: jānoskaidro 1) vai personai ir radusies tiesiskā paļāvība uz konkrētu tiesību saglabāšanu vai īstenošanu (vai personas paļaušanās ir likumīga, pamatota un saprātīga un vai tiesiskais regulējums pēc savas būtības ir pietiekami noteikts un nemainīgs, lai tam varētu uzticēties); 2) vai ir ievērots saprātīgs līdzsvars starp personas tiesiskās paļāvības aizsardzību un sabiedrības interešu nodrošināšanu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 15. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2009-88-01 15. punktu*). Pieteikumā vienīgi vispārīgi norādīts, ka Pieteikuma iesniedzējai ir tiesības paļauties, ka tās tiesības uz īpašumu netiks traucētas. Tomēr Pieteikuma iesniedzēja nav sniegusi juridisku pamatojumu tam, ka tai būtu radusies likumīga, pamatota un saprātīga paļāvība uz konkrētu tiesību saglabāšanu vai īstenošanu, bet likumdevējs ar apstrīdēto normu būtu ietekmējis tai reiz piešķirtās tiesības.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

8.2. Pieteikumā arī norādīts, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

Lai izvērtētu, vai apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums atbilst Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam, jānoskaidro, vai šis ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu, vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam, proti: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; 2) vai nepastāv personas pamattiesības mazāk ierobežojoši (saudzējošāki) līdzekļi; 3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 18. un 22. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka likumdevējs, pieņemot apstrīdēto normu, nav izvērtējis tās atbilstību Satversmei un Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantam, nav pamatojis apstrīdētās normas nepieciešamību ar pētījumiem, apsvēris nozares speciālistu izteiktās riska prognozes un regulējuma ieviešanai nepieciešamos pasākumus. Tādēļ likumdevējs neesot ievērojis labas likumdošanas principu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ne katrs procedūras pārkāpums ir pamats uzskatīt, ka pieņemtajam aktam nav juridiska spēka. Lai procedūras pārkāpuma dēļ kādu aktu atzītu par spēkā neesošu, jābūt pamatotām šaubām, ka tādā gadījumā, ja procedūra tiktu ievērota, būtu pieņemts atšķirīgs lēmums (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.5. punktu*). Pieteikuma iesniedzēja vispārīgi norāda, ka tās norādītie labas likumdošanas principa pārkāpumi uzskatāmi par būtiskiem. Tomēr pieteikumā nav ietverts šāda uzskata juridiskais pamatojums.

Argumentējot to, ka apstrīdētajā normā ietvertais tiesību uz īpašumu iespējamais ierobežojums nav noteikts ar likumu, Pieteikuma iesniedzēja arī norāda, ka apstrīdētā norma nav pietiekami skaidri formulēta, lai persona varētu izprast no tās izrietošo pienākumu saturu. Proti, tajā neesot noteikti skaidri kritēriji, kas darba devējam būtu jānorāda darbinieku arodbiedrībai, lai saņemtu tās piekrišanu darba līguma uzteikumam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka no Satversmē ietvertajām tiesību normu kvalitātes prasībām neizriet tas, ka ikvienai tiesību normai vajadzētu būt formulētai kā absolūti precīzai instrukcijai. Tiesību normas skaidrība un paredzamība ir vērtējama, pamatojoties uz šīs normas interpretāciju. Proti, tiesību norma ir atzīstama par neskaidru

tad, ja ar interpretācijas metožu palīdzību nav iespējams noskaidrot tās patieso jēgu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1. un 18.1. punktu*). Taču tas vien, ka tiesību normas jēgas noskaidrošanai nepieciešams šo normu interpretēt, pats par sevi vēl nenoved pie tiesību normas neatbilstības Satversmei (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 19. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2012-03-01 18.1. punktu*). Turklāt tiesību norma var būt pietiekami skaidra un paredzama arī tad, ja personai šīs normas tvēruma noskaidrošanai nepieciešama atbilstoša juridiskā palīdzība (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 18.1. punktu*). Ievērojot minētās Satversmes tiesas atziņas par tiesību normas atbilstību skaidrības un paredzamības prasībām, pieteikumā nav pamatots, kādēļ apstrīdētā norma saturiski nav skaidra un likumdevējam būtu pienākums tajā detalizēti noteikt darba devēja pieprasījuma darbinieku arodbiedrībai saturu.

Argumentējot to, ka nav ievērots samērīguma princips, Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka ar apstrīdētajā normā noteikto ierobežojumu nevar sasniegt tā leģitīmo mērķi – citu personu, proti, darbinieku tiesību aizsardzība. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka arodbiedrības īstenotā biedru pārstāvība nodrošina darba jautājumu risināšanu profesionālākā līmenī, un tās mērķis ir pievērst uzmanību biedru vajadzībām un panākt viņu tiesību aizsardzību (*sk. Satversmes tiesas Satversmes tiesas 2014. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2013-15-01 9. punktu*). Ņemot vērā minēto, pieteikumā nav pamatots, kādēļ apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums nenodrošina darbinieku aizsardzību.

Tāpat Pieteikuma iesniedzēja apgalvo, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi var sasniegt ar citiem līdzekļiem. Proti, likumdevējs varējis noteikt, ka gadījumā, ja darba līgums darbiniekam, kurš ir arodbiedrības biedrs, tiek uzteikts, pamatojoties uz Darba likuma 101. panta pirmās daļas 9. punktu, uzteikuma termiņš ir divi mēneši. Satversmes tiesa ir vairākkārt uzsvērusi, ka par saudzējošāku līdzekli ir uzskatāms nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 14. punktu*). Pieteikumā nav pamatots, ka ar Pieteikuma iesniedzējas norādīto saudzējošāko līdzekli pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi ir iespējams sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, sesto daļu un 7.¹ daļu, Satversmes tiesa

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc pieteikuma (pieteikums Nr. 258/2021), kuru iesniegusi [...].

Lēmums nav pārsūdzams.

Rīcības sēdes priekšsēdētāja

Sanita Osipova